

'Alle mensen zijn hetzelfde'

Afgelopen juni ontving Sinan Can de Journalist voor de Vrede-prijs voor zijn documentaires 'Bloedbroeders' (2015) en 'De Arabische Storm' (2016). Met zijn documentaires wil hij verdieping bieden die hij in de reguliere journalistiek mist.

Nadine Huiskes

In 'Bloedbroeders' gaan de Turks-Nederlandse Sinan en de Armeens-Nederlandse musicalster Ara Halici op onderzoek uit naar hun familiegeschiedenissen in het licht van de Armeense genocide. 'De Arabische Storm' neemt de kijker mee in wat nog rest van de droom die bekend werd als de Arabische Lente. De verdieping die hij met zijn documentaires wil bereiken, mist volgens Sinan vaak in de reguliere journalistiek. We denken graag in zwart en wit en de media spelen daar op in. Hij probeert daarentegen in het gehele productieproces de nuance aan te brengen, te begrijpen waarom mensen bepaalde keuzes maken en ze minder te beoordelen. 'Vanuit de eigen comfortzone is dat natuurlijk lastig', erkent hij. 'Alle mensen hebben vooroordelen en denken te weten wat een ander voelt. Er zijn wel mensen met inlevingsvermogen, maar toch is het anders als je zelf in IS-gebied leeft.' In 'De Arabische Storm' komt hij in contact met mensen die met onderdrukking en geweld te maken hebben. Zoals de Tunesische dj Ben Amor Hamedia, die vanwege zijn kritische teksten over het regime van Ben Ali werd opgepakt. Of Muntasser al-Zaidi, de journalist die in 2008 zijn schoenen naar president Bush gooide en als gevolg daarvan werd gemarteld. Maar Sinan spreekt ook met demonstranten, de vader van een Tunesische aanslagpleger, Koerdische strijders en mensen die in vluchtelingenkampen leven. 'Ik ben steeds minder geïnteresseerd in experts die analyses maken en vanuit

een helicopterview denken', vertelt hij, 'en meer in gewone mensen, die soms betere analyses kunnen maken dan welke wetenschapper dan ook.'

Links elitair

Sinan wil niet alleen de mensen in het Midden-Oosten en het deel van hen dat als vluchteling in Europa terecht komt beter begrijpen. Ook de Nederlanders die zich zorgen maken over de instroom van asielazoekers moet je serieus nemen, is zijn overtuiging. 'Ik vind dat we met deze mensen in gesprek moeten gaan in plaats van ze belachelijk te maken of ze weg te zetten als racisten. Ik stoor me dus wel eens aan links elitaire mensen die deze critici wegzetten als tokkies.' Respect voor de medemens, mededogen en gerechtigheid omschrijven Sinan's drijfveren het meest treffend. Zijn Alevitische opvoeding was daar vormend in. 'Dat is een liberale, soefistische stroming binnen de islam waarbij de mens centraal staat', vertelt hij. 'Het is de humanistische islam, zeg ik wel eens. Ik ben opgevoed met het belang van een moreel kompas en dat neem je je hele leven mee, ook in je werk.' Het vormt de basis voor zijn denken over de conflicten in het Midden-Oosten en hier in Europa. Hij gebruikt geen generalisering van soennieten tegenover sjiieten of moslims tegenover niet-moslims. Veel meer spreekt hij over liefdevolle mensen en gewetenloze mensen. Sinan: 'Bij gewetenloze mensen kent kwaad geen grenzen. Voor hen ben ik het meest bang. Maar er zijn ook mensen die slechte dingen doen, maar zich vervolgens wel bevragen.' Ook binnen IS is deze tweedeling te zien, vertelt Sinan op

basis van de gesprekken die hij voerde met spijtoptanten. Hoewel hij gelooft dat elk individu een eigen keuze maakt voor goed of kwaad, probeert hij in die gesprekken altijd oog te hebben voor de omstandigheden. Armoede, onwetendheid vanwege minimaal onderwijs en discriminatie zijn volgens hem de hoofdingrediënten van de negatieve spiraal waarin het Midden-Oosten zich bevindt. De partijen die zich met geweld laten gelden in de regio maken doelbewust gebruik van deze omstandigheden door bijvoorbeeld werkloze jongeren te rekruteren. Ook verhindert het geweld dat democratische processen en *good governance* zich in rust kunnen ontwikkelen en dat er duurzaam geïnvesteerd kan worden in welvaart, onderwijs en gelijkheid.

Militair ingrijpen

De westerse militaire inmenging in de regio, ziet hij als een dilemma. 'Je ziet dat geweld tot nog meer geweld leidt. De inval van de VS in Irak heeft destijds de kiem gelegd voor Islamitische Staat. Nu bombarderen we deze mensen weer. Denk je dat dat voor minder geweld gaat zorgen? Je wint misschien wel terrein, maar win je ook terrein in de hoofden en harten van mensen? Er staat weer een nieuwe generatie op die het Westen als agressor ziet, de haat wordt dieper. Niet ingrijpen, daarentegen, betekent dat Assad zijn gang kan gaan. Wat ik wel weet is dat alleen de vijand wegvagen, wat opbouw-geld er tegenaan gooien en een president installeren die niet door het volk is gekozen, zoals in Irak en Afghanistan, niet werkt. Na 13 jaar wordt gezegd dat de interventie in feite niks heeft uitgehaald. Een land opbouwen en het

'Dat het een druppel op een gloeiende plaat zou zijn, gaat er bij mij niet in'

Documentairemaker Sinan Can over het Midden-Oosten

democratische proces tot ontwikkeling brengen heeft veel meer tijd nodig.' Tenzij het bedoeld is ter verdediging, verwerpt Sinan het gebruik van geweld. Er zijn andere mogelijkheden van verzet. Voor de politiek heeft hij wel ideeën: 'Waarom isoleren we het gebied niet? IS kan nog steeds wapens kopen. Die wapens worden niet in IS-gebied gemaakt. En hoe kan het dat olie uit IS-gebied in Europa is geraakt? Waarom sanctioneren we niet alle landen en tussenpersonen die handel drijven met IS? Waarom stoppen we niet met het buitensporig produceren van wapens?'

Geweldloos verzet

Op kleiner niveau zijn er talloze individuen en groepen die zich geweldloos verzetten in het Midden-Oosten. 'Die mensen, deze parels, zijn mijn hoop en houvast, anders word je verbitterd', meent Sinan. 'Ze zullen zich verzetten ongeacht de consequenties voor ze. Mensen die zich belangeloos voor de ander inzetten. Mensen die vrouwen uit handen van IS hebben bevrijd, kinderen hebben verstopt, dat soort dingen. In veel religies wordt gezegd: wie goed doet, goed krijgt. Maar in het soefisme wordt gezegd: als het belang is om goed terug te krijgen, wat is goed dan? Goed is als het belangeloos is. Ik zal vanwege deze mensen die ik ontmoet ook nooit verbitterd raken, ook al zijn de dingen die ik meemaak soms ontzettend zwaar. Ik heb bijvoorbeeld kinderen zien sterven. Het maakt je genuanceerder en alleen nog maar meer gemotiveerd. Het gaat erom wat je als individu doet. Elke kleine bijdrage is een bijdrage, dat kan een documentaire zijn of vrijwilligerswerk. Dat het een druppel op een gloeiende plaat zou zijn, gaat er bij mij niet in.'

Menselijkheid

Naar aanleiding van 'De Arabische Storm' ontving hij veel positieve berichten, 'ook van huisvrouwen die mailden dat het verhelderend was en

dat ze deze mensen nu beter begrijpen'. Dat begrip is volgens Sinan tweeledig. Het is enerzijds compassie voelen voor de situatie waarin deze mensen zich bevinden en begrijpen waarom zij huis en haard achterlaten. Anderzijds gaat het om begrip op een fundamenteeler niveau: het erkennen van de onwrikbare aanwezigheid van universele menselijkheid. 'Van mijn reizen kom ik telkens weer terug met nieuwe indrukken, maar de indruk die ik telkens weer bevestigd krijg, is dat alle mensen hetzelfde zijn. Iedereen is op zoek naar geluk, veiligheid, welvaart en welzijn, een goede toekomst voor de kinderen', legt hij uit. 'Daarin verschilt de Eskimo niet van de Chinees en de Libiër niet van de Zuid-Afrikaan.' Als onderzoeksjournalist is Sinan enigszins allergisch voor termen als 'de waarheid'. Een gebeurtenis, een conflict: alles is perspectief afhankelijk. Ook op religieus vlak kunnen waarheidsclaims problematisch zijn, waardoor religie regelmatig deel wordt van geweld en onderdrukking. 'Het meest enge aan religie en ideologie vind ik dat je ervan uit gaat dat het de ware is en hem wilt opleggen aan de ander. Alle religies en ideologieën worden dan lelijk, zelfs het boeddhisme, dat zie je in Birma waar boeddhistische monniken meedoen aan onderdrukking. In de kern zijn ze allemaal vredelievend en goed, maar zodra je je geloof oplegt aan een ander

wordt deze lelijk. In het soefisme wordt niet opgedragen om mensen te bekeren, het draait juist om de acceptatie van alle kleuren en omvat volgens mij alle religies. Liefde en geweten zijn het allerbelangrijkst.'

